

ارائه یک مدل جدید پیشبینی عمر خستگی کمچرخه آلیاژ منیزیم براساس روش انرژی کرنش پلاستیک تصحیح شده

> محمد آزادی'*، غلامحسین فرهی ٔ * ایمیل نویسنده مسئول: m.azadi.1983@gmail.com

واژههای کلیدی	چکیدہ
سرسیلندر، خسیتگی کمچرخیه، میدل	امروزه تکنولوژی به سمت استفاده از موادی همچـون آلیاژهـای منیـزیم، بـا نسـبت
پیش بینی عمر خستگی، آلیاژ منیزیم.	استحکام به وزن بالا در قطعات موتوری، تمایل دارد. بطور معمول، از انواع چدن و
	آلیاژهای آلومینیوم در ساخت سرسیلندر و بلوک سیلندر موتورها استفاده میشود.
	اما آلیاژهای منیزیم، خواص فیزیکی و مکانیکی نزدیکی به آلیاژهـای آلومینیـوم
	داشته و تا حدود ۴۰ درصد وزن را کاهش میدهند. در این مقاله، یک مدل جدید
	پیش بینی عمر خستگی کمچرخه برای آلیاژ منیزیم، بر اساس روش انرژی ارائـه
	شده و به جهت تدوین آن، از نتایج آزمون خستگی کمچرخه روی نمونههای
	منیزیمی استفاده شده است. ایـن مـدل در مقایسـه بـا دیگـر تئوریهـای موجـود، از
	پارامترهای مادی کمتری برخوردار است و دارای دقت مناسب تری می باشد؛
	چراکه در روش انرژی، از رابطه عمر–کار پلاستیک که معادل بـا ضـرب همزمـان
	عددهای تنش و کرنش پلاستیک میباشد، استفاده میشود. با توجه به خواص نـرم
	شوندگی آلیاژهای منیزیم و آلومینیوم, انرژی کرنش پلاستیک می توانـد انتخـاب
	مناسبی باشد؛ چراکه در چرخه بارگذاری خستگی، عـدد حاصـل ضـرب تـنش در
	كرنش پلاستيك مي تواند ثابت بماند. همچنين، اثـر تـنش ميـانگين بصـورت يـك
	ضریب تصحیح در مدل پیش بینی عمر خستگی کمچرخه اعمال شده است. نتایج
	حاصل از مدل ارائه شده، تطابق خوبی را با نتایج آزمون نشان میدهد.

۱- دکتری، کارگروه خستگی و سایش در مواد، شرکت تحقیق، طراحی و تولید موتور ایرانخودرو (ایپکو)، تهران، ایران

۲- استاد، آزمایشگاه تخمین و بهبود مواد، دانشکده مکانیک، دانشگاه صنعتی شریف، تهران، ایران

۱- مقدمه

سرسیلندر و بلوک سیلندر، از قطعات حساس در موتور بوده که به دلیل نحوه کارکرد آنها، انتخاب مواد برای این گونه قطعات از اهمیت خاصی برخوردار است. مواد انتخابی باید از نظر خواص مکانیکی وحرارتی، به میزان کافی استحکام داشته باشند تا بتوانند تنشهای متناوب ناشی از فشار و حرارت گاز را تحمل نمایند. در مقابل، افزایش هزینههای سرویس و نگهداری و همچنین هزینه سوخت، نظر طراحان موتور را به سمت موتورهای سبکتر جلب میکند. لذا امروزه تکنولوژی به سمت استفاده از مواد سبکتری همچون آلیاژهای منیزیم، با نسبت استحکام به وزن بالا در قطعات موتوری، تمایل دارد. اما در حال حاضر، برای ساخت سرسیلندر و بلوک سیلندر موتورها، از انواع چدن و آلیاژهای آلومینیوم استفاده می شود. آلیاژهای منیزیم، خواص مواد (فیزیکی و مکانیکی) نزدیکی به آلیاژهای آلومینیوم داشته و البته تا حدود ۴۰ درصد وزن را کاهش میدهند و بر این اساس، مورد توجه هستند [۱–۳]. بنابراین، بررسی رفتار خستگی این ماده جایگزین برای ساخت قطعات موتوری (بخصوص در سرسیلندر و بلوک سیلندر)، دارای اهمیت است.

در زمینه تحلیل و آزمون خستگی آلیاژهای منیزیم، مقالات متعددی وجود دارد که بیشتر در سالهای اخیر ارائه شدهاند. آیسنمیر^۱ و همکارانش [۴]، رفتار سیکلی آلیاژ منیزیم (AZ91) را در دماهای محیط و ۱۳۰ درجه سانتیگراد، بررسی کردهاند. مدلهای پیشبینی عمر ارائه شده برای این آلیاژ، براساس مدلهای کلاسیک مانسون- کافین و باسکوئین^۱ است. پکگولریوز و کیا^۳ [۵]، رفتار خزش آلیاژهای منیزیم مورد استفاده در قطعات موتوری را مطالعه کردهاند. رفتار

خستگی کمچرخه (در دمای محیط) آلیاژ منیزیم (AZ31)، توسط هاسگاوا^۴ و همکارانش [۶]، بر اساس فرمول مانسون-کافین، استخراج شده است. در مدل آنها، به جهت در نظر گرفتن اثر تنش میانگین، یک رابطه ساده بر اساس تنش و مدول الاستیک ماده، به رابطه مانسون- کافین اضافه شده است.

ژو⁶ و همكارانش [۷]، رفتار ریزساختار آلیاژ منیزیم (AE44) را بر اساس مدلهای مکانیک شکست پیش بینی کردهاند. بگام ٌ و همکارانش [۸]، خواص خستگی کمچرخه آلیاژ منيزيم (AZ31) را طبق رابطه ساده كرنش پلاستيك– عمر و رابطه مانسون- کافین بررسی کردهاند. در این تحقیق، تغييرات مدول الاستيک ماده در زمانهای بارگذاری و باربرداری، بر حسب عمر اندازه گیری شده است. آنها در مقاله دیگری [۹]، اثر نرخ کرنش و دامنه آن را بر روی آلیاژ فوق، مطالعه کردهاند. نتایج نشان میدهد که با افزایش نرخ کرنش، عمر خستگی ماده زیاد می شود. مشخصات خستگی کمچرخه آلیاژ منیزیم (AZ31)، بر اساس روش انرژی، توسط پارک^۷ و همکارانش [۱۰]، تعیین شده است. در این مدل، از رابطه ساده انرژی پلاستیک– عمر استفاده شده که نتایج آن در محدوده خطی با ضریب ۲ (محدوده ۲± برابر عمر) از نتایج آزمون خستگی قرار میگیرد. خواص خستگی کمچرخه و رفتار تغییرشکل سیکلی آلیاژ منیزیم (AZ31) توسط کوون^ و همكارانش [11]، بر اساس مدل مانسون-كافين استخراج شده است. لی و همکارانش [۱۲]، اثر دامنه کرنش بر رفتار خستگی (کشش– فشار) آلیاژ منیزیم (AZ61A) را مطالعه كردهاند. مدل ارائه شده در این تحقیق، شامل تصحیح رابطه کرنش– عمر میباشد. آنها در مقاله دیگری [۱۳]، رفتار

7- Park 8- Kwon

⁴⁻ Hasegawa

⁵⁻ Xue

⁶⁻ Begum

⁹⁻ Li

¹⁻ Eisenmeier

²⁻ Mandon-Caffin and Basquin

³⁻ Pekguleryuz and Kaya

خستگی چندمحوره آلیاژ فوق را بررسی کرده و از رابطه فاطمی- سوشی^۱ و رابطه اصلاح شده اسمیت- واتسون- تاپر (SWT)^۲ استفاده نمودهاند. نتایج مدلهای پیش بینی عمر خستگی در این دو مقاله، دارای دقت بالایی نمی باشند. همانگونه که در شکل (۱) قابل مشاهده است، به جهت مقایسه نتایج مدل و نتایج آزمون خستگی، از خطی با فاکتور ۲ (محدوده مثبت و منفی دو برابر عمر) بهره گرفته شده که همچنان برخی از نتایج، خارج از محدوده فوق هستند. در این مقاله، با استفاده از نتایج آزمونهای خستگی آلیاژ منیزیم (AZ61A) دو مقاله آخر [۲۲–۱۳]، به جهت ارائه یک

مدل جدید پیش بینی عمر خستگی بر اساس روش انرژی

در مدلهای ارائه شده تاکنون، اکثر مقالات از روشهای کلاسیک بهره جستهاند که در این روشها، اصل کار مدل بر پایه کرنش است. حال آنکه روش انرژی، هر دو پارامتر کرنش و تنش را مدنظر قرار میدهد. این گونه مدلها، در موادی که دارای خواص نرم شوندگی در دماهای بالاتر از دمای محیط هستند، مناسبتر است [۱۴]. ضمنا با استفاده از روابطی، اثر تنش میانگین بر عمر خستگی کمچرخه آلیاژ منیزیم، بررسی شده است.

۲- آزمون خستگی کمچرخه

ماده مورد بررسی شامل آلیاژ منیزیم (AZ61A) بوده که ترکیب شیمیایی آن شامل ۶/۵ درصد آلومینیوم، ۰/۰۵ درصد مس، ۱٫۰ درصد سیلیسیم و مابقی شامل عنصر منیزیم میباشد [۱۲]. آزمون خستگی کمچرخه روی نمونه استاندارد، نشان داده شده در شکل (۲) و تحت بارهای کششی- فشاری بصورت کاملا عکس شونده (۱- = R) و در دمای محیط انجام شده است. شایان ذکر است که نسبت R در خستگی کمچرخه عبارت از کرنش بیشینه به کرنش کمینه میباشد. نتایج عمر نمونهها (معادل با کاهش ۵ درصدی تنش بیشینه)، در جدول (۱) موجود میباشد.

	R50	
	Ø23.91 Ø21.33	Ø25.60
-	- 10 - 30 - 10 -	-
-	130	

شکل (۲) ابعاد نمونه استاندارد آزمون خستگی کمچرخه [۱۳] (ابعاد ذکر شده برحسب میلیمتر هستند.)

۱١	1.	– فشار	کشش	كمجر خه	خستگی آ	آزمون .	) نتايج	مدول (۱
.	_	-	-	_ <u></u>	<u> </u>	~ ~		

دامنه کرنش	دامنه تنش	تنش میانگین	عمر خستگی
(درصد)	(مگا پاسکال)	(مگاپاسکال)	(چرخه)
۱/۰۰	197/7	٣۴/۵	4
•/V•	۱۷۸/۵	۲۳/۶	1.7.
•/9•	199/1	۳1/۶	107.
• ۵۲	193/9	۲٧/٩	181.
•/۵•	191/9	Y Y / Y	40
۰/۴۵	100/.	١٧/٨	526.
•/۴•	141/1	V/A	۸۷۴۰
• /٣۵	12.1	۲/۸	18
•/٣•	110/8	۴/۰	1840.
۰/۲۵	٩٨/٣	٣/١	895

ضمنا اعداد دامنه تنش و کرنش گزارش شده، مربوط به نیم-عمر نمونه میباشند. مدول الاستیک ماده، ۴۳/۴ گیگاپاسکال، استحکام نهایی، ۲۷۹ مگاپاسکال و درصد تغییر طول نیز، ۸/۹۴ درصد است [۱۳].

¹⁻ Fatemi and Socie

²⁻ Smith-Watson-Topper

همچنین، جدول (۱) شامل تمامی نتایج موجود در مرجع [۱۳] نمی باشد. به عبارت دیگر، در این پژوهش، دادههای مربوط به آزمونهای خستگی تا عدد عمر ۳۹۶۰۰ چرخه آلیاژ منیزیم درنظر گرفته شده است تا محدوده عمر خستگی کمچرخه ماده، رعایت شده باشد.

۳- مدلهای پیش بینی عمر

بطور کلی، رویکردهای کلاسیک میتواند در فرم کلی رابطه (۱) بیان شود [۱۴] .

(۱) $\Phi(\varepsilon, \varepsilon_p, \sigma, ...) = \Psi(N_f, \alpha, \beta, ...)$ (۱) که سمت راست فرمول فوق، شامل عمر و خواص مادی و سمت چپ، شامل شرایط بارگذاری (تنش و کرنش) است. یکی از این روشهای کلاسیک، معیار مانسون - کافین است که به توصیف یک رابطه خطی بین دامنه کرنش پلاستیک و عمر خستگی، در مقیاس لگاریتمی میپردازد، بسیار ساده است. رابطه مانسون - کافین - باسکوئین، روش کرنش کل (کرنش الاستیک و پلاستیک) است [۱۵].

$$\mathcal{E}_{a,p} = \mathcal{E}_f' \left(2N_f \right)^c \tag{Y}$$

$$\varepsilon_{a,t} = \frac{\sigma'_f}{E} \left(2N_f \right)^b + \varepsilon'_f \left(2N_f \right)^c \tag{(*)}$$

تاثیر تنش متوسط روی عمر خستگی، توسط مورو^۱ و روش اسمیت – واتسون – تاپر (SWT)، درنظر گرفته شده است [10]. این روشهای کلاسیک مبتنی بر کرنش، برای حالت بارگذاری تکهمحوره و همدما (دمای ثابت)، بیان شدهاند. قطعات مهندسی از قبیل سرسیلندر موتور، در معرض بارهای ترمومکانیکی چندمحوره هستند و معیارهای خستگی باید سازگار با این مشاهدات واقعی باشند. در همین راستا، فاطمی و سوشی، از معیار صفحه بحرانی استفاده نمودهاند. با فرض مرتفع شدن این مسئله (چندمحوره)، مشکل دیگری وجود

دارد که شامل پارامترهای ماده و تغییرات آنها در برابر درجه حرارت است.

برای اولین بار، اسکلتون^۲، روش انرژی را برای نشان دادن رابطه بین انرژی تلف شده در هر چرخه و تعداد چرخهها تا زمان شکست، پیشنهاد داده است. معیارهای انرژی، می توانند مشکلات فوق را پشت سر گذاشته و با شرایط بارگذاری چندمحوره و غیرهمدما (دمای متغیر)، با استفاده از روش انتگرال گیری روی مسیر و داشتن پارامترهای مستقل از دما، سازگار شوند. ضمن اینکه در روش انرژی، اثر زمان، دما و

نرخ كرنش، با دقت خوبي قابل مشاهده است [١۴]. بطور کلی، آلیاژهای منیزیم و آلومینیوم دارای خواص نرم شوندگی در دماهای بالا میباشند. به عبارت دیگر، در دامنه ثابتی از کرنش، دامنه تنش با افزایش دامنه کرنش یلاستیک، كاهش مىيابد. بدين ترتيب، انرژى كرنش پلاستيك مى تواند انتخاب مناسبی باشد؛ چراکه در چرخه بارگذاری ترمومکانیکی، عدد حاصل ضرب تنش در کرنش پلاستیک مى تواند ثابت بماند. اين پارامتر، مى تواند اثر دما، زمان نگهداری در یک دمای مشخص، کرنش میانگین، پیرسازی قبل و حین آزمون ترمومکانیکی را توصیف نماید [۱۴]. نکته منفی دیگر در مورد اکثر مدلها (در مقایسه با روش انرژی)، مربوط به ثابتهای موادی زیاد آنها میباشد و این درحالی است که براساس روش انرژی، فقط چند ثابت مادی وجود دارد که با انجام آزمونهای خستگی کمچرخه همدما، مشخص مي گردند. به عنوان مثال، مدل آسيب سيتقولو، شامل خستگی مکانیکی، اکسیداسیون و خزش میباشد. آسیب خستگی مکانیکی، با استفاده از روشهای کلاسیک و دامنه كرنش، مدلسازى شده است. فرآيند اكسيداسيون، به عنوان تابعی از دامنه کرنش، نرخ کرنش، فاز کرنش– دما، و سينتيك اكسيداسيون درنظر گرفته شده است. آسيب خزش

²⁻ Skelton

¹⁻ Morrow

نیز براساس تنش، دما، فاز کرنش – دما و زمان میباشد. اشکال اصلی این مدل، آن است که نیاز به آزمایشهای گسترده، برای شناسایی پارامترهای آن (حدود ۲۰ پارامتر مادی) دارد [۱۴].

۴- مدلهای انرژی کرنش

بطور کلی، چگالی انرژی (در واحد حجم) هیستریزیس کرنشی کل^۱ در هر چرخه از عمر خستگی ماده، شامل دو قسمت الاستیک و پلاستیک، همانند شکل (۳) میباشد. چند روش به جهت محاسبه چگالی انرژی پلاستیک هدر رفته^۲ وجود دارد که از جمله آنها، انتگرالگیری عددی [۱۴] و یا وجود دارد که از جمله آنها، انتگرالگیری عددی [۱۴] و یا تحلیلی و بصورت فرمولی (با استفاده از مدل میس^۳ برای موادی که رفتار سیکلی متقارنی دارند) [۱۶] است. در برخی از مراجع [۱۹–۱۹] نیز، کرنش و انرژی پلاستیک، به فرم روابط (۴) تا (۶) محاسبه می گردد.

$$\Delta W_t = \Delta W_e + \Delta W_p \tag{(F)}$$

$$\Delta W_p = \oint \sigma d\varepsilon \approx \Delta \sigma \Delta \varepsilon_p \tag{(a)}$$

$$\Delta \mathcal{E}_p = \Delta \mathcal{E}_t - \frac{\Delta \sigma}{E} \tag{9}$$

تنش بیشینه و میانگین تنش بدست آمده از آزمون خستگی کمچرخه، برحسب دامنه کرنش و همچنین مقادیر کرنش پلاستیک که براساس رابطه (۶) محاسبه شده، در شکل (۴) نشان داده شده است. طبق دادههای آزمون خستگی موجود در مرجع [۱۳] برای آلیاژ منیزیم، مقدار کرنش پلاستیک در دامنه کرنش ۱۵/۰ درصد، بسیار کم بوده و برابر با ۲۰۰/۰ درصد است. به همین دلیل، عمر آلیاژ منیزیم وارد محدوده عمر خستگی پرچرخه (برابر با ۲۰۰۰ چرخه) شده است. لذا از داده تجربی فوق در تحلیلهای خستگی این پژوهش، صرف نظر شده است تا همچنان، محدوده عمر خستگی

3- Mase's law

بهترین روش به جهت محاسبه انرژی کرنش پلاستیک، انتگرالگیری از نمودار تنش– کرنش (حلقه هیستریزیس)، است که البته زمانبر بوده و کاربرد مهندسی ندارد. اما، محاسبه مقدار انرژی پلاستیک در هر چرخه، با هر روشی که اندازه گیری شود، تابعی از دامنه تغییرات تنش و کرنش خواهد بود. به عبارت دیگر، میتوان مقدار انرژی پلاستیک را ضرب محدوده تغییرات تنش و کرنش با درنظر گرفتن یک ثابت عددی (*C*_n) دانست [۲۰].

شکل (۴) تنش برحسب کرنش پلاستیک محاسبه شده از رابطه (۶)

$$\Delta W_p = A_1 \left(2N_f \right)^{-B_0} = C_n \Delta \sigma \Delta \varepsilon_p \tag{V}$$

$$\Delta \sigma \Delta \varepsilon_p = A_2 \left(2N_f \right)^{-B_0}, A_2 = \frac{A_1}{C_n} \tag{A}$$

²⁻ Dissipated strain energy density (per unit volume)

بر این اساس، فرقی نمی کند که بطور کاملا دقیق انرژی محاسبه شود و یا حاصلضرب محدوده تغییرات تنش و کرنش را برای آن درنظر گرفت. تنها مشکل استفاده از روش انرژی پلاستیک این است که وقتی کرنش پلاستیک صفر باشد، عمر بینهایت محاسبه می شود. البته باید دقت کرد که در این مقاله، مدل انرژی برای خستگی کمچرخه ارائه می شود که هرچند بصورت نقطهای، اما بهرحال کرنشهای پلاستیک ظاهر خواهند شد.

در این مقاله، یک مدل کلی به جهت پیش بینی عمر خستگی کمچرخه در دماهای مختلف، بر اساس روش انرژی، به فرم رابطه (۹) ارائه شده که دارای ترمهای ضریب تصحیح تنش و ضریب تاثیر دما می باشد.

$$N_{f} = A_{u} \left(\frac{\Delta W_{p}}{W_{u,p}} \left(f_{\sigma} + f_{T} \right) \right)^{-B_{u}} \tag{9}$$

که در آن، A_u و B_u ثوابت مادی و هر دو مثبت میباشند. پارامتر $W_{u,p}$ ، از خواص مکانیکی ماده بوده و میزان انرژی پلاستیک در آزمون کشش ساده (مونوتونیک) است که برای آلیاژ منیزیم به میزان ۱۶/۷ مگاپاسکال محاسبه شده است مایاژ منیزیم به میزان ۱۶/۷ مگاپاسکال محاسبه شده است [۱۳]. بنابراین، هر چه انرژی پلاستیک بیشتری هدر رود (به عبارت دیگر، منحنی هیستریزیس بزرگتری ایجاد شود)، عمر خستگی کمتر خواهد شد. لذا مدل پیش بینی عمر خستگی به فرم رابطه (۱۰) ساده می گردد.

$$\Delta W_p = \frac{W_{u,p}}{f_\sigma + f_T} \left(\frac{N_f}{A_u}\right)^{\frac{-1}{B_u}} \tag{1.1}$$

$$Y = y + xX \tag{(11)}$$

$$Y = \log\left(\frac{\Delta W_p}{W_{u,p}} \left(f_\sigma + f_T\right)\right), X = \log\left(N_f\right) \quad (11)$$

$$y = \frac{1}{B_u} \log(A_u), x = \frac{-1}{B_u}$$
(19)

با رسم معادله فوق، می توان هر یک از ضرایب ثابت ماده را طبق رابطه (۱۴) محاسبه نمود.

$$B_{u} = \frac{-1}{x}, A_{u} = 10^{\frac{-y}{x}}$$
(14)

پس از محاسبه ضرایب مربوط به ماده، باید ضرایب تاثیر دمای بیشینه (MT_EF)^۱ و ضریب تصحیح تنش میانگین (MS_CF)^۲، محاسبه گردند. با توجه به اینکه در این مقاله، به نتایج آزمون خستگی کمچرخه در دمای محیط پرداخته میشود، لذا ضریب تاثیر دمای بیشینه، صفر خواهد بود. ضریب تصحیح تنش میانگین، به فرم روابط (۱۵) تا (۱۷) معرفی شده و براساس تنش بیشینه و استحکام نهایی ماده، تعریف شدهاند که رابطه (۱۵)، همان مدل انرژی ارائه شده در مرجع [۱۴] بوده و روابط (۱۶) و (۱۷)، پیشنهادی این مقاله میباشند. پارامتر *i*m نیز، یک عدد ثابت است.

$$f_{\sigma} \equiv MS \_ CF_1 = \frac{\sigma_{\max}}{\sigma_u - m_1 \sigma_m}$$
(10)

$$f_{\sigma} \equiv MS \_ CF_2 = 1 + m_2 \frac{\sigma_m}{\sigma_u} \tag{19}$$

$$f_{\sigma} \equiv MS \_ CF_3 = \left(1 + \frac{\sigma_m}{\sigma_u}\right)^{m_3} \tag{1V}$$

نکته قابل توجه این است که در رابطه (۱۵)، اگر تنش میانگین صفر باشد، مقدار ضریب تصحیح تنش صفر نشده و این مطلب یکی از ایرادهای مدل ارائه شده در مرجع [۱۴] است. در این رابطه، با توجه به اینکه تنش بیشینه از مجموع تنش میانگین و دامنه تنش محاسبه می شود، ضریب تصحیح تنش فقط تابعی از تنش میانگین خواهد شد.

به منظور محاسبه پارامترهای m_i رابطه ضریب تعیین (CDR⁾، معادل با پارامتر R² در مرجع [۱۴]، به فرم رابطه (۱۸) بوده و عبارت از توان دوم تفاضل عمر محاسبه شده از عمر بدست آمده در آزمونهای خستگی، تقسیم بر تفاضل

¹⁻ Maximum temperature effect factor

²⁻ Mean stress correction factor

³⁻ Coefficient of determination (R2)

$$Y = y + xX \tag{YD}$$

$$Y = \log(P_j), X = \log(N_f)$$
(Y9)

$$y = \log(A), x = B \tag{(YV)}$$

با رسم معادله فوق، می توان هر یک از ضرایب ثابت ماده را طبق رابطه (۲۸) محاسبه نمود. عمر خستگی نیز از رابطه (۲۹) بدست می آید.

$$B = x, A = 10^{y} \tag{YA}$$

$$N_f = \left(\frac{P_j}{A}\right)^{\frac{1}{B}} \tag{19}$$

۵- مقایسه دو ماده چدن و منیزیم

به جهت مقايسه ضرايب تصحيح مدل ارائه شده، از دو ماده چدنی (GJL-250) و منیزیمی (AZ61A)، استفاده شده که تنش استحکام نهایی آنها در دمای محیط، به ترتیب، برابر با ۲۵۰ و ۲۷۹ مگایاسکال بوده و مدول یانگ نیز به ترتیب، برابر با ۱۳۰ و ۴۳/۳ گیگایاسکال می باشد [۱۴–۱۴]. در شکل (۵)، ضریب تصحیح تنش برای دو ماده فوق، با در نظر گرفتن مقدار ۲/۰۱ برای پارامتر m₁ [۱۴]، مقایسه شده است. همانگونه که مشاهده می شود، مقدار ضریب برای ماده چدنی (تا تنش میانگین ۱۰۰ مگاپاسکال)، بیش از ماده منیزیمی بوده و زمانی که تنش میانگین صفر است، ضریب تصحیح تنش مرجع [۱۴]، برابر با یک نمیباشد. ضمنا با افزایش تنش میانگین، اختلاف بین ضریب تصحیح تنش چدن و منیزیم بیشتر شده و نرخ رشد ضریب تصحیح تنش چدن افزایش مییابد. همچنین، در برخی از نقاط (تنش میانگین ۱۲۵ مگاپاسکال)، ضریب تصحیح تنش برابر با بینهایت می شود. عملا تابع ارائه شده دارای یک نقطه ناپيوستگي است و اين مسئله دومين ايراد مدل فوق مي باشد.

نپیوستانی است و این مسلمه دومین ایراد میان وی می بستا. ضریب تصحیح تنش برای ماده منیزیمی و به ازای مقادیر مختلف m، در شکل (۹) نشان داده شده است. به ازای مقدار صفر برای پارامتر m، ضریب تصحیح تنش برابر با مقدار ثابتی می گردد. با افزایش مقدار m، نرخ رشد ضریب تصحیح نیز

نوان دوم عمرهای بدست آمده از آزمون و میانگین آنها،
نعریف شده است. پارامتر k، تعداد آزمونهای خستگی است.

$$CDR = 1 - \frac{\sum (N_{f,cal,i} - N_{f,expi})^2}{\sum (N_{f,expi})^2 - \frac{1}{k} (\sum N_{f,expi})^2}$$
(۱۸)

هر چه این پارامتر به عدد یک نزدیک تر باشد، مدل دارای جوابهای بهتری است. پارامتر ^R در مرجع [۱۴]، به منظور محاسبه پارامتر *m*، در ضریب تصحیح تنش، مورد استفاده قرار گرفته است. به جهت مقایسه بهتر مدلهای پیش بینی عمر خستگی، پارامترهای دیگری همچون میانگین و بیشینه درصد خطای نسبی (MOE و AOE)^{(۱}، برای نتایج آزمونهای خستگی تعریف شدهاند که به فرم روابط (۱۹) تا (۲۱) محاسبه می شوند.

$$E_{i} = \frac{\left|N_{f, \exp j} - N_{f, cal, i}\right|}{N_{f, \exp j}} \times 100 \tag{19}$$

$$MOE = \max\{E_i\}$$
 : $i = 1,...,k$ (Y.)

$$AOE = \frac{1}{k} \sum E_i \quad : i = 1, \dots, k \tag{(Y1)}$$

هر چه مقدار پارامترهای فوق کمتر باشند، نشان دهنده دقت بهتر مدل خواهند بود. به جهت مقایسه نتایج پیش بینی عمر به روش انرژی با روشهای دیگر، از روابط (۲۲) تا (۲۴) استفاده شده است.

$$P_{SWT} = \sigma_{\max} \varepsilon_{a,t} = A \left(N_f \right)^B \tag{YY}$$

$$P_{M\&C} = \mathcal{E}_{a,p} = A \left(N_f \right)^B \tag{(YT)}$$

$$P_{OST} = \sigma_{\max} \Delta \varepsilon_p = A \left(N_f \right)^B \tag{YF}$$

روابط (۲۲) تا (۲۴)، به ترتیب به فرمول اسمیت– واتسون– تاپر (SWT)، فرمول مانسون– کافین و فرمول استرجن (OST)^۲ معروف هستند. برای محاسبه ضرایب ثابت ماده در مقیاس لگاریتمی، روابط (۲۲) تا (۲۴)، به فرم روابط (۲۵) تا (۲۷) تبدیل میشوند.

¹⁻ Maximum of errors and average of errors

²⁻ Osteregen

افزایش مییابد. بر اساس مدل ارائه شده، با افزایش ضریب تصحیح تنش، به این دلیل که در کار پلاستیک ضرب می شود، عمر خستگی کاهش مییابد. به عبارت دیگر، ضریب تصحیح تنش بیش از یک، باعث کاهش عمر خستگی شده و ضریب تصحیح تنش کمتر از یک نیز، باعث افزایش عمر خستگی می-شود. به علاوه، واضح است که تنش میانگین کششی و تنش میانگین فشاری، به ترتیب، باعث کاهش و افزایش عمر خستگی می شوند.

 m_l مختلف

همانگونه که در شکل (۶) مشخص است، به ازای مقادیر صفر و ۱ برای _۱*m* در حالت تنشهای میانگین کمتر از ۷۵ مگاپاسکال، ضریب تصحیح تنش کمتر از یک بوده و تنش میانگین (هر دو نوع فشاری و کششی)، باعث افزایش عمر خستگی می شود. همچنین، به ازای مقدار ۲ برای _۱*m* تنش میانگین کششی تا حدود ۵۰ مگاپاسکال باعث افزایش عمر و بیش از آن، باعث کاهش عمر خستگی می گردد. در شکل (۷) نیز، اثر تنش بیشینه

روی ضریب تصحیح تنش بررسی شده است. با افزایش مقدار تنش بیشینه، ضریب تصحیح تنش نیز افزایش مییابد و با افزایش این ضریب، چون در عدد انرژی پلاستیک ضرب میشود، عمر خستگی کاهش مییابد.

در ادامه، به بررسی مدلهای پیشنهادی برای ضریب تصحیح تنش میانگین پرداخته شده است. در مدلهای پیشنهادی، اثر تنش بیشینه لحاظ نشده است؛ چراکه اثر آن در کار پلاستیک، بصورت مستقیم وارد می شود. ضمنا، مقادیر ضرایب تصحیح تنش، در تنش میانگین صفر، طبق شکلهای (۸) و (۹)، برابر با عدد یک است. در مدل پیشنهادی اول نشان داده شده در شکل (۸)، ضریب تصحیح تنش با رابطهای خطی به تنش میانگین وابسته بوده و در مدل پیشنهادی دوم نشان داده شده در شکل (۹)، تابعی غیرخطی بین ضریب تصحیح تنش میانگین درنظر گرفته شده و با افزایش تنش میانگین کششی، نرخ رشد ضریب، افزایش یافته و عمر خستگی، کاهش مییابد. همچنین، با افزایش تنش میانگین فشاری، نرخ رشد ضریب، کاهش یافته و عمر خستگی نیز، افزایش مییابد.

۶- مدل پیش بینی عمر آلیاژ منیزیم

با استفاده از نتایج موجود برای آلیاژ منیزیم (AZ61A) در جدول (۱)، می توان تمامی مراحل ذکر شده قبلی را اجرا نمود. بر این اساس و با توجه به رابطه CDR، ابتدا مقادیر پارامتر *m*_i مطابق شکل (۱۰) محاسبه شده است. با بیشینه کردن مقدار CDR، مقادیر *m*₁ محاسبه شده ترتیب، برابر با کردن مقدار ۱۱/۶ محاسبه شدهاند.

در ادامه، پارامترهای موادی برای ماده فوق در مدلهای مختلف پیش بینی عمر خستگی، محاسبه گردیده که در شکل (۹) نشان داده شده است. مدلهای پیشنهادی، عمر خستگی نمونه آزمون بدست آمده و با نتایج آزمونهای واقعی خستگی کمچرخه، مقایسه شده که در شکل (۱۲) نشان داده شده است. نتایج بدست آمده از مدلهای مختلف بین خطوط ۱/۴۶± (برای ۹۰ درصد آزمونهای خستگی) قرار گرفتهاند که در مقایسه با نتایج مرجع [۱۳]، دقت بهتری دارند. قابل ذکر است که این خطوط در مرجع [۱۳]، با فاکتور ۲± مشخص شده است (به شکل (۱) مراجعه شود).

مقادیر عمر خستگی محاسبه شده با مدلهای مختلف (شامل روش انرژی بدون ضریب تصحیح، سه روش انرژی با سه ضریب تصحیح متفاوت، مدل اسمیت- واتسون- تاپر، مدل مانسون- کافین و مدل استرجن)، در جداول (۲)، (۳) و (۴) آمده است. جواب مدلهای پیش بینی عمر خستگی بر اساس روش انرژی و با ضریب تصحیح تنش میانگین، به مراتب بهتر از روشهای کلاسیک (مدل اسمیت- واتسون- تاپر، مدل مانسون- کافین و مدل استرجن) است. البته بیشترین خطاها (میانگین و بیشینه خطاها) در عمر پیش بینی شده از روش انرژی (بدون ضریب تصحیح تنش میانگین) است. این مطلب لزوم استفاده از ضریب تصحیح تنش میانگین را در روش انرژی مشخص می نماید.

پیش بینی عمر بر اساس روش انرژی

شکل (۷) مقایسه ضریب تصحیح تنش برای ماده منیزیمی، به ازای مقادیر

مختلف تنش بيشينه

شکل (۸) مدل پیشنهادی اول برای ضریب تصحیح تنش ماده منیزیمی

شکل (۹) مدل پیشنهادی دوم برای ضریب تصحیح تنش ماده منیزیمی

در شکل (۱۱)، پارامتر ²*R*، همان معیار CDR است که میزان نزدیک بودن داده های آزمون به خط منطبق شده بر آنها را مشخص می کند. در بهترین حالت، برابر با ۱ بوده و همانگونه که در شکل (۱۱) مشخص است، مقدار آن برای مدل انرژی بدون ضریب تصحیح تنش برابر با ۹۷۸/ و کمتر از مدل انرژی با ضریب تصحیح تنش است و این مسئله، اهمیت و لزوم استفاده از ضریب تصحیح تنش در همگن سازی نتایج انرژی کرنش پلاستیک را نشان می دهد. سپس با استفاده از

شکل (۱۲) محاسبه عمر خستگی ماده منیزیمی بر اساس مدلهای پیشنهادی جدول (۲) مقایسه نتایج آزمون خستگی کمچرخه و مدلهای پیش بینی عمر خستگی ماده منیزیمی (انرژی پلاستیک و مدل ارائه شده سوم)

ڪ با ضريب	انرژي پلاستيک	دهن ضد د	ان ذي الاستيكير المان طبيب	
MS_CF	3 (m3=9.0)	بارق طريب	الرزق پرسیت	سر · اک
خطاي	عمر محاسبه	خطاي	1. 10	حستكى
نسبى	شده	نسبى	عمر محاسبه شده (حر خد)	تجربی
(درصد)	(چرخه)	(درصد)	سده (چرخه)	(چرخه)
۳۲	۵۲۷	۳۸	۵۵۰	4
١	1.77	١٨	17	1.7.
١	1014	١٨	1776	101.
v	144.	v	17.4	191.
۳۰	3181	۲٩	*** 11	40
11	4244	۲۰	4114	۵۸۶۰
١	AA16	۲۱	97VV	۸۷۴۰
6	10.44	۳۱	11.77	18
۳۸	13181	10	19798	1840.
۴	****	10	*** 1	898

جدول (۳) مقایسه نتایج آزمون خستگی کمچرخه و مدلهای پیشبینی

	شده اول و دوم)	مى (مدل ارائه	خستگی مادہ منیز ی	عمر -	
ک با ضریب	انرژى پلاستيا	انرژی پلاستیک با ضریب		مريخ الم	
MS_CF ₂	MS_CF_2 (m ₂ =11.6)		MS_CF ₁ (m ₁ =6.7)		
خطاي نسبي	عمر محاسبه	خطاي نسبي	عمر محاسبه	لجزبي	
(درصد)	شده (چرخه)	(درصد)	شده (چرخه)	(چرخه)	
34	544	۲.	411	4	
~~9~~	1.44	11	٩٠٥	1.7.	
٣	1090	9	1411	107.	
6	2409	9	1404	181.	
۳۲	5.10	**	2012	40	
۲.	4974	v	0427	۵۸۶۰	
۵	٨٣١۴	١٢	٩٧۵۵	۸۷۴۰	
٩	14010	١	10987	18	
۳۵	7790F	44	14199	1840.	
۵	*****	١	44120	898	

کمترین خطای انحراف (CDR) و کمترین میزان میانگین خطاها، مربوط به مدل ارائه شده در مرجع [۱۴] است و کمترین میزان بیشینه خطاها در محاسبه عمر، مربوط به مدلهای دوم و سوم ارائه شده در این مقاله میباشد. نکته قابل توجه این است که میزان بیشینه خطاها برای مدل مرجع [۱۴]،

حتی از مدل اسمیت – واتسون – تاپر هم بیشتر است. همان گونه که مشاهده شد، روش انرژی با ضریب تصحیح تنش (مدل مرجع [۱۴]) بهترین جواب را برای پیش بینی عمر خستگی کمچرخه آلیاژ منیزیم، ارائه نمود. اما مدل مرجع [۱۴]، همچنان دارای ایراداتی است. ایرادهای این مدل شامل بینهایت شدن ضریب در برخی از تنشهای میانگین و عدم صفر بودن آن در تنش میانگین صفر است. این مطالب در شکل (۱۳) نشان داده شده است. بر این اساس، این مدل قادر به پیش بینی عمر خستگی با تنشهای میانگین بیشتر از ۴۱/۶ مگاپاسکال، به دلیل صفر شدن مخرج کسر ضریب تصحیح تنش، نخواهد بود.

در این مقاله، صحت و دقت مدل ارائه شده برای آلیاژ منیزیم مورد مطالعه، بررسی و اثبات گردید. برای استفاده از مدل-های ارائه شده، لازم است که در مورد سایر مواد نیز، دقت

آنها بررسي شود تا بتوان از مدل ارائه شده به عنوان يک مدل

مرجع استفاده نمود.

جدول (۴) مقايسه ن	تايج مدلهاي پيش ي	ینی عمر خستگی	ل آلياژ منيزيم
مدلها	MOE (%)	AOE (%)	CDR (%)
ΔW_p	۶.	۲۵	٩٨
$\Delta W_p \: X \: MS\_CF_1$	44	١٣	٩٩
$\Delta W_p \: X \: MS\_CF_2$	36	18	٩٨
$\Delta W_p X MS\_CF_3$	۳۸	١٣	٩٩
SWT	41	١٧	٩٩
M&C	۵۳	۲۲	٩٨
OST	49	۲۲	٩٨

بطور مثال، برای آلیاژ آلومینیوم، این مدل در مرجع [۲۱] مطالعه شده است. فرهی و همکارانش [۲۱] نشان دادهاند که دقت مدل فوق برای آلیاژ آلومینیوم (A356.0) نیز، مناسب است. به عبارت دیگر، می توان گفت که مدل ارائه شده برای آلیاژهای سبک آلومینیوم و منیزیم، قابل اعتماد است.

۷- نتیجه گیری

در این مقاله، براساس نتایج آزمون خستگی کمچرخه، یک مدل جدید پیش بینی عمر برای آلیاژ منیزیم (AZ61A)، ارائه شده است. این مدل بر اساس روش انرژی بوده و در مقایسه با دیگر تئوریهای کلاسیک همچون مدل اسمیت واتسون تاپر، دارای دقت مناسب تری می باشد. علاوه بر اینکه در روش انرژی از رابطه عمر – کار پلاستیک که معادل با ضرب همزمان عددهای تنش و کرنش پلاستیک می باشد، استفاده

می شود، در مدل جدید ارائه شده، اثر تنش میانگین، بصورت یک ضریب تصحیح تنش شامل یک رابطهای از ضریب ثابت مادی، تنش میانگین و استحکام نهایی ماده، در پیش بینی عمر خستگی کمچر خه اعمال شده است. تنشهای میانگین فشاری باعث افزایش عمر و تنشهای میانگین کششی باعث کاهش عمر خستگی می گردند. نتایج مدل جدید نشان می دهد که عمر محاسبه شده از آن، حتی در مقایسه با روش انرژی (بدون ضریب تصحیح تنش)، دقت بهتری داشته و با نتایج تجربی حاصل از آزمون خستگی کمچر خه، دارای تطابق خوبی می باشد.

- فهرست علائم N_{f} عمر خستگی (چرخه) عمر خستگی محاسبه شده (چرخه) $N_{f,cal,i}$ عمر خستگی تجربی (چرخه) $N_{f.\exp i}$ كرنش (درصد) Е كرنش يلاستيك (درصد) $\mathcal{E}_p$ دامنه کرنش پلاستېک (درصد) $\mathcal{E}_{a,p}$ دامنه كرنش كل (الاستيك و يلاستيك) (درصد) $\mathcal{E}_{a,t}$ دامنه تغييرات كرنش كل (درصد) $\Delta \mathcal{E}_{t}$
- $\Delta arepsilon_p$ دامنه تغییرات کرنش پلاستیک (درصد) σ (MPa)
- $\Delta \sigma$ (MPa) دامنه تغییرات تنش
- $\sigma_{
  m max}$ (MPa) تنش بیشینه (
- $\sigma_{_m}$ (MPa) تنش میانگین
- lpha,eta ثوابت مادی lpha
- $A_{\!u},B_{\!u}$ ثوابت مادی در مدل انرژی
- A_1, A_2, B_0 ثوابت مادی
- ثوابت مادی A, B

С

b

E

k

 P_i

- [3] Park H.M., Magnesium alloy engine block, United States Patent Application Publication, No. US 2010/0050977-A1, 2010.
- [4] Eisenmeier G., Holzwarth B., Hoeppel H.W., Mughrabi H., Cyclic deformation and fatigue behaviour of the magnesium alloy AZ91, Materials Science and Engineering, Vol. 319-321, 2001, pp. 578-582.
- [5] Pekguleryuz M.O., Kaya A.A., Creep resistant magnesium alloys for powertrain applications, Proceedings of the 6th International Conference Magnesium Alloys and Their Applications, Wolfsburg, Germany, 2004.
- [6] Hasegawa S., Tsuchida Y., Yano H., Matsui M., Evaluation of low cycle fatigue life in AZ31 magnesium alloy, International Journal of Fatigue, Vol. 29, 2007, pp. 1839-1845.
- [7] Xue Y., Horstemeyer M.F., McDowell D.L., Kadiri H.E., Fan J., Microstructure-based multistage fatigue modeling of a cast AE44 magnesium alloy, International Journal of Fatigue, Vol. 29, 2007, pp. 666-676.
- [8] Begum S., Chen D.L., Xu S., Luo A.A., Low cycle fatigue properties of an extruded AZ31 magnesium alloy, International Journal of Fatigue, Vol. 31, 2009, pp. 726-735.
- [9] Beguma S., Chen D.L., Xu S., Luoc A.A., Effect of strain ratio and strain rate on low cycle fatigue behavior of AZ31 wrought magnesium alloy, Materials Science and Engineering, Vol. 517, 2009, pp. 334-343.
- [10] Park S.H., Hong S.G., Lee B.H., Bang W., Lee C.S., Low-cycle fatigue characteristics of rolled Mg-3Al-1Zn alloy, International Journal of Fatigue, Vol. 32, 2010, pp. 1835-1842.
- [11] Kwon S., Song K., Shin K.S., Kwun S.I., Low cycle fatigue properties and cyclic deformation behavior of as-extruded AZ31 magnesium alloy, Transactions of Nonferrous Metals Society of China, Vol. 20, 2010, pp. 533-539.
- [12] Li Q., Yu Q., Zhang J., Jiang Y., Effect of strain amplitude on tension-compression fatigue behavior of extruded Mg6Al1ZnA magnesium alloy, Scripta Materialia, Vol. 62, 2010, pp. 778-781.
- [13] Li Q., Yu Q., Zhang J., Jiang Y., Multiaxial fatigue of extruded AZ61A magnesium alloy, International Journal of Fatigue, Vol. 33, 2011, pp. 437-447.

- C_n ثابت عددی انتگر ال گیری
- ضريب شكل پذيري خستگي ${\mathcal E}_{\scriptscriptstyle f}'$
  - توان شكل يذيري خستگي
- ضريب استحكام خستگي (MPa) $\sigma_{\scriptscriptstyle f}'$
  - توان استحكام خستكي
    - مدول الاستبك (GPa)
- انر ژی کرنش کل (J) ΔW_{t} انر ژی کرنش پلاستیک (J) ΔW_p
- انر ژي کرنش الاستيک (J) ΔW_{ρ}
- انرژی کرنش پلاستیک در حالت کشش ساده (J) $W_{\mu,p}$
- f_{σ}, f_{T} ضريب تصحيح تنش و دما توان ضريب تصحيح تنش m_1, m_2, m_3
- CDR, R^2 ضريب تعيين
- E_i خطای نسبی (در صد)
- بیشینه خطای نسبی (درصد) MOE

میانگین خطای نسبی (درصد) AOE

- تعداد آزمونهای خستگی
- يارامتر آسبب خستگي يارامتر آسيب خستگي اسميت- واتسون- تاپر P_{SWT}
- پارامتر آسيب خستگي استرجرن P_{OST} پارامتر آسيب خستگي مانسون-کافين $P_{M\&C}$

مراجع

- [1] Tharumarajah A., Koltun P., Is there an environmental advantage of using magnesium components for light-weighting cars?, Journal of Cleaner Production, Vol. 15, 2007, pp. 1007-1013.
- [2] Okamoto Y., Kinoshita K., Tanizawa M., Yoshida K., Magnesium alloy for casting and magnesium-alloy cast product, United States Patent Application Publication, No. US 2010/0119405-A1, 2010.

- [14] Gocmez T., Awarke A., Pischinger S., A new low cycle fatigue criterion for isothermal and out-of-phase thermo-mechanical loading, *International Journal of Fatigue*, Vol. 32, 2010, pp. 769-779.
- [15] Trampert S., Gocmez T., Pischinger S., Thermo-mechanical fatigue life prediction of cylinder heads in combustion engines, *Journal of Engineering for Gas Turbines and Power*, Vol. 130, 2008, pp. 1-10.
- [16] Lagoda T., Energy models for fatigue life estimation under uniaxial random loading, Part I: The model elaboration, *International Journal of Fatigue*, Vol. 23, 2001, pp. 467-480.
- [17] Minichmayr R., Riedler M., Winter G., Leitner H., Eichlseder W., Thermo-mechanical fatigue life assessment of aluminium components using the damage rate model of Sehitoglu, *International Journal of Fatigue*, Vol. 30, 2008, pp. 298-304.
- [18] Minichmayr R., Riedler M., Eichlseder W., Fatigue analysis of aluminum components using the damage rate model of Neu/Sehitoglu, International Workshop on Thermo-Mechanical Fatigue, Berlin, Germany, 2005.
- [19] Riedler M., Winter G., Minichmayr R., Eichlseder W., Applicability of plastic and total hysterias energy criterions for simulating the TMF lifetime, International Workshop on Thermo-Mechanical Fatigue, Berlin, Germany, 2005.
- [20] Song G., Hyun J., Ha J., Creep-fatigue life prediction of aged 13CrMo44 steel using the tensile plastic strain energy, Temperature-Fatigue Interaction, edited by L. Remy and J. Petit, Elsevier Science Ltd. and ESIS, 2002.
- [21] Farrahi G.H., Azadi M., Winter G., Eichlseder W., A new energy-based isothermal and thermomechanical fatigue lifetime prediction model for aluminum-silicon-magnesium alloy, *Fatigue and Fracture of Engineering Materials and Structures*, 2013, DOI: 10.1111/ffe.12078.